

مدل لایحه حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها با استفاده از تنقیح قوانین: رویکرد نظریه داده بنیاد

ناصرکلهری*، زهره میرحسینی**، زهرا ابازری*** و سعید غفاری****

نوع مقاله: علمی	تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۴/۱۴	تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۵	شماره صفحه: ۶۷-۳۱
-----------------	-------------------------	------------------------	-------------------

پژوهش حاضر در نظر دارد از طریق راهکار تنقیح قوانین و مقررات و بایش در حوزه کتاب، انتشارات و اطلاع‌رسانی، الگو و مفاد لایحه قانونی حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها را ارائه کند. این پژوهش بر مبنای نظریه داده بنیاد و با هدف توسعه‌ای - کاربردی انجام شده است.

روش پژوهش ترکیبی از روش سندی، دلفی و نظریه داده بنیاد است. تعداد ۷۵ عنوان با موضوع انتشارات و ۱۸۵ عنوان با موضوع کتابخانه‌ها (به تفکیک کتابخانه‌ها) شناسایی و وضعیت تنقیحی هر یک مشخص شد. با تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه، ۱۵ خلأ قانونی احصا شد که موضوع ایجاد و تقویت کتابخانه‌های آموزشگاهی در مدارس از مهم‌ترین آنها بود. با استفاده از روش داده بنیاد پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و بررسی سطر به سطر، از ۸۶ مفهوم باز و کلیدی، ۵۲ مفهوم محوری ساخته شد، سپس در ۱۲ مقوله انتخابی ناشران، نشر، مؤلفان، راهبردهای کلان، ساختار و تشکیلات، کتابداران، کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه‌های آموزشگاهی و دانشگاهی، منابع و اعتبارات، مجموعه‌سازی و امور قضایی و جزایی دسته‌بندی شد. الگوی کدگذاری محوری لایحه شامل شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها ترسیم و در نهایت با شناسایی کامل خلأها و نیازهای قانونی، لایحه پیشنهادی حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها تهیه شد که در این لایحه، متناظر با هر یک از خلأهای احصا شده، ماده قانونی مرتبط پیشنهاد شده است.

کلیدواژه‌ها: نظام قانونگذاری، تنقیح قوانین، انتشارات، کتابخانه‌ها؛ **مطالعات قانونگذاری**

* دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، تهران، ایران؛
Email: kalhor@mod.ir

** دانشیار دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، تهران، ایران (نویسنده مسئول)؛
Email: z_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir

*** دانشیار دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران شمال، تهران، ایران؛
Email: z_abazari@iau-tnb.ac.ir

**** دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور، قم، ایران؛
Email: ghaffari130@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مسئله

در سال ۱۹۵۳ یونسکو نخستین سمینار با محوریت کتابخانه‌های عمومی در کشورهای درحال توسعه را در شهر ایبادان^۱ نیجریه برگزار کرد. در این سمینار هجده کشور شرکت داشتند. قانونگذاری برای کتابخانه‌ها یکی از موضوع‌های اصلی سمینار بود و در پایان یک بیانیه مشترک نیز صادر شد مبنی بر اینکه: «فقط قانون می‌تواند قدرت اجرایی لازم را در اختیار مجریان امور کتابخانه‌ها قرار دهد تا خدمات مناسب ارائه دهند و منابع مالی بهینه و کافی دریافت کنند؛ البته در این راه باید به استانداردهای ملی هر کشور نیز توجه شود. فقط قانون می‌تواند نقش افراد اجرایی را تعریف کند و شرایطی فراهم آورد که خدمات کتابخانه‌ای به بهترین نحو ارائه و گسترش یابد.» (Gardner, 1971: 17).

ناشران، کتاب‌فروشان، پدیدآورندگان کتاب، چاپخانه‌داران، کتابداران و ... همچنین مدیران و برنامه‌ریزان حوزه کتاب و اطلاع‌رسانی در راستای انجام وظایف و تحقق انتظارات جامعه هدف خود به رعایت قوانین و مقررات ملزم هستند، درحالی‌که اطلاع کامل از قوانین و مقررات مصوب و نحوه اجرای آنها به لحاظ تکالیف و وظایف قانونی خود ندارند. همچنین مجموعه قوانین و مقرراتی وجود ندارد که به صورت شفاف و منقح شده، تدوین و در اختیار مسئولان و افراد ذی‌ربط و دست‌اندرکار قرار گرفته باشد، به طوری‌که این موضوع خود به معضلی بنیادین در احقاق حقوق کتابخانه‌ها و کتابداران تبدیل شده است. وضع قوانین و مقررات پراکنده و در بسیاری موارد متعارض، توسعه کتابخانه‌ها را ناممکن ساخته و کنشگری کتابخانه‌ها، کتابداران و مراکز اطلاع‌رسانی را در مواجهه با فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی با مشکلات حقوقی روبه‌رو ساخته است. عدم ارتباط سازنده و تأثیرگذار مؤثر و مستمر با مراجع قانونگذاری و سایر مراجعی که مقررات وضع می‌کنند، مجریان توسعه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را در تنگناهای قانونی قرار داده به گونه‌ای که حتی در قوانین و مقررات بنیادینی همچون قانون برنامه ششم توسعه، مسئله بسیار مهم کتابخوانی و توسعه و گسترش کتابخانه‌ها مغفول واقع شده است.

اسناد مربوط به کتابخوانی و توسعه کتابخانه‌ها می‌تواند در چارچوب همه برنامه‌ها و حرکت‌ها در راستای توسعه همه‌جانبه کشور به‌شمار رود و با توجه به اینکه نظام‌های اطلاعاتی به‌طورکلی و نظام ملی اطلاع‌رسانی به‌طور ویژه زیربنای برنامه‌ریزی و رشد علمی، آموزشی، اقتصادی و صنعتی هستند، اما در اسناد ملی توسعه مورد غفلت واقع شده یا به‌اندازه کافی بدان‌ها پرداخته نشده است (فتاحی، رجبعلی بگلو و آخشیک، ۱۳۹۳: ۷۵). تنقیح قوانین و مقررات کتابخانه‌ها و انتشارات می‌تواند گام بسیار مهمی در این راه باشد؛ در گام اول با احصای همه قوانین و مقرراتی که تاکنون در این خصوص وضع، تصویب و ابلاغ شده‌اند و تشخیص قوانین و مقررات ناسخ و منسوخ، متروک، متعارض و ... مجموعه قوانین و مقررات منقح شده کاملی را در اختیار مجریان قرار داده و در گام بعدی با بررسی همه‌جانبه در این حوزه، نیازهای قانونی موضوع را از طریق اخذ نظر مسئولان کتابخانه‌ها، انتشارات و مراکز اطلاع‌رسانی شناسایی کرده و با ترسیم چارچوب لایحه مورد نیاز و با بهره‌گیری از تجارب سایر کشورها از طریق مطالعه تطبیقی، کد قانون مورد نظر را تهیه و پیش‌نویس آن را به‌منظور سیر مراحل تصویب، تقدیم هیئت وزیران کرده و پس از تصویب مجلس شورای اسلامی و ابلاغ به دستگاه‌های اجرایی، نظارت بر حسن اجرای آن را از طریق مجاری و دستگاه‌های نظارتی پیگیری کند.

۱. هدف‌های پژوهش

شناسایی قوانین و مقررات مصوب انتشارات و کتابخانه‌ها از ابتدای قانونگذاری (ه.ش ۱۲۸۵) تا پایان سال ۱۳۹۷ و تنقیح کامل آنها، شناسایی خلأهای قانونی در زمینه مورد نظر و درنهایت با استفاده از روش تنقیح قوانین و آینده‌پژوهی، طراحی مدل و مفاد لایحه قانونی حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها.

۲. پرسش‌های پژوهش

پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به پرسش‌های اساسی زیر است:

- قوانین و مقررات موجود و منقح شده انتشارات و کتابخانه‌ها کدام‌اند؟

- نیازها و خلأهای قانونی انتشارات و کتابخانه‌ها با رویکرد آینده‌پژوهی چیست؟
- مدل و مفاد لایحه جامع حمایت از انتشارات و کتابخانه چگونه است؟

۳. مباحث نظری

برای دستیابی به تعریف جامع و مانع تنقیح، ابتدا لازم است به تعریف واژه‌هایی از جمله قانون، تعارض، تخصیص و نسخ پردازیم.

قانون در معنای اعم شامل مجموعه قواعد حقوقی است که قانونگذار مقرر می‌کند (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۴: ۵۱۷). قانون در معنای عام، وقتی به‌عنوان یکی از منابع حقوقی و در برابر عرف به‌کار می‌رود، همه مقرراتی را دربرمی‌گیرد که مقامات صالح دولتی وضع کرده‌اند و در معنای خاص (در نظام حقوقی ایران) قواعدی است که با تشریفات مقرر در قانون اساسی، قوه مقننه (مجلس شورای اسلامی) وضع می‌کند (کاتوزیان، ۱۳۹۲: ۱۲۰). تعارض، ممکن است دو قانون از هر جهت مخالف مدلول یکدیگر باشند، در این صورت حالت بین دو قانون را تعارض قوانین نامند (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۴: ۱۶۱). تخصیص، از شمول قانون عام کاستن و آن را به قسمتی از مصادیق عام محدود کردن (همان: ۱۴۲). نسخ قانون، عبارت است از اسقاط اعتبار یک قانون (توسط کسی که اختیار قانونی این کار را دارد) با قانونی دیگر. قانون اخیر را نسخ و قانون نخست را منسوخ نامند (همان: ۷۱۳). نسخ قانون در اصطلاح رفع حکم قانونی است با قانون دیگری که تاریخ تصویب آن مؤخره است (امامی، ۱۳۷۶: ۲۴) صورت‌های نسخ قانون عبارت است از: کلی، جزئی، نسبی و تبعی قانون. به‌علاوه، نسخ تبعی در مورد قوانین تفسیری، اذنی، مکرر و قوانین احاله‌کننده صادق است (میرزایی، ۱۳۹۴: ۱۲۹). نسخ ضمنی به این معناست که قانون مؤخر بدون آنکه به شکل صریح، نسخ یک قانون مقدم را اعلام کند، به دلیل تعارض ماهوی با مفاد قانون مقدم، موجب نسخ آن می‌شود و نسخ صریح عبارت از این است که قانونگذار ضمن قانونی جدید، منسوخ شدن قانون قدیم را اعلام کند (امامی، ۱۳۷۶: ۳۱).

در نتیجه می‌توان تنقیح قانون را چنین تعریف کرد: «تنقیح قانون عبارت است از تطبیق دو قانون با احکام مختلف و موضوع واحد، از جهت کشف تعارض یا عام و

خاص میان آن دو و خارج کردن حکم منسوخ و تعیین و اعلام حکم معتبر با مرجع صالح قانونی» (قره‌باغی و شاملو، ۱۳۸۶: ۴۳).

سه رویکرد متفاوت از سوی حقوق دانان برجسته درباره مفهوم تنقیح ذکر می‌شود. عده‌ای از حقوق دانان تدوین و تنقیح را به یک معنا دانسته و بیان کرده‌اند: تدوین قوانین یعنی تدوین شناسنامه کامل هرکدام از قوانین (عمیدزنجانی، ۱۳۸۶: ۷۶). تنقیح به معنای مرتب کردن موضوعی قوانین در مجموعه‌های خاص است (الموتیان، ۱۳۸۹: ۱۳۹). قوانین را باید جمع‌آوری کرد و تا آنجا که می‌شود، ارتباط موضوعی آنها را تشخیص داده و در قالب مجموعه‌های موضوعی ارائه داد (تقدیسیان، ۱۳۸۶: ۴۵). گروه دیگری از حقوق دانان نیز مجموعه اقدام‌های مربوط به رویکردهای شکلی و ماهوی را معادل تنقیح دانسته و اعلام داشته‌اند: تنقیح عبارت است از گردآوری و تدوین قوانین و مقررات مربوط به یک رشته یا مبحث خاصی از حقوق، با نظم منطقی و فهرست‌های لازم و با تعیین مقررات مغایر و متعارض و ناسخ و منسوخ در یک مجموعه. بنابراین تنقیح همیشه با تدوین همراه است (صفایی، ۱۳۸۶: ۷۴). همچنین از تنقیح به معنای جمع‌آوری قوانین و مقررات به شکل موضوعی و تفکیک موارد ناسخ و منسوخ و نهایتاً ارائه یک نسخه موضوعی قوانین و مقررات معتبر و مجری یاد کرده‌اند (شفیعی، ۱۳۸۶: ۲۰). در تعریفی دیگر، مجموعه اقدام‌ها و فرایند مشتمل بر جمع‌آوری، طبقه‌بندی، پالایش قوانین، تنقیح نامیده می‌شود (اسلامی پناه، بی‌تا: ۴).

در این پژوهش از تنقیح قوانین و مقررات، مفهوم کامل و تخصصی آن استفاده شده است. قوانین و مقررات موجود و مصوب حوزه انتشارات و کتابخانه‌ها از ابتدای قانونگذاری در ایران (ه.ش ۱۲۸۵) تا پایان سال ۱۳۹۷ تدوین و گردآوری شده و با تنقیح تخصصی، وضعیت تنقیحی هریک از قوانین و مقررات به شکل موضوعی و با تفکیک موارد ناسخ و منسوخ مشخص و نسخه کاملی از قوانین و مقررات معتبر ارائه شده است. درنهایت نیز با استفاده از روش داده‌بنیاد، مدل لایحه/ طرح ترسیم و پس از تدوین لایحه، متن نهایی به‌منظور سیر مراحل تصویب تقدیم مراجع ذی صلاح می‌شود.

تدوین و تنقیح قوانین را ابتدا در قرن ششم میلادی ژوستینین آغاز و در قرن نوزدهم با تلاش‌های گسترده و البته ناکامی جرمی بنتام^۲ انجام شد. در سال ۱۹۹۷ با تدوین و تنقیح حقوق کنونی^۳، معنای جدیدی از تنقیح قوانین به جامعه قانونگذاری عرضه شد. تدوین و تنقیح قوانین از کشوری به کشور دیگر متفاوت است، در کشورهای آنگلو ساکسون و اروپایی از جمله فرانسه و آلمان قوانین را به روش یکسانی تدوین و تنقیح نمی‌کنند، زیرا تدوین و تنقیح قوانین از موضوعی به موضوع دیگر متفاوت است کما اینکه حقوق مدنی و اداری نیز به یک روش تدوین و تنقیح نمی‌شوند (Philippe, 1997: 77). از گذر اندیشه عقلانی کردن حقوق، به این نتیجه می‌رسیم که تدوین و تنقیح قوانین، پیشرفتی جهانی بوده است. زمانی این نکته مبنای نظری مجموعه‌های ناپلئونی بود. کامباسرس^۴ گفته بود ما در پی بنا نهادن «مجموعه‌های طبیعی هستیم، مجموعه‌ای که عقل، نیروی الزام‌آور آن و آزادی ضمانت اجرایش باشد». نام اولیه قانون مدنی فرانسه «قانون مدنی فرانسوی‌ها» بود؛ نکته‌ای که بیانگر این حقیقت است که قانون مدنی برای دهقانان فرانسوی نوشته شده بود و نه برای جهانیان. این قانون محصولی اروپایی بود.

یک مجموعه قوانین، پدیده‌ای ملی است؛ پدیده‌ای که ریشه در هویت و فرهنگ ملی دارد، همین نکته مهم‌ترین دشواری تدوین و تنقیح قوانین است (سلطانی، ۱۳۸۷: ۱۳). برای اولین بار در ایالات متحده آمریکا، تحلیل نیاز در متن مصوبه اداری به صورت عملیاتی در سال ۱۹۴۶ مطرح و تحلیل نیازهای محلی، ایالتی یا فدرال، بیش از ۳۰ تا ۵۴ مورد از قوانین خدمات انسانی و بهداشتی را دربرگرفت. از آن پس بر مشارکت دادن شهروندان در برنامه‌ریزی، اجرای برنامه‌ها و ارزیابی برنامه‌ها در سطح وسیع، به صورت فزاینده تأکید شد و این تأکید در سطح بین‌المللی نیز از پایین به بالا توصیه می‌شود و این برخلاف روندی است که در دوران گذشته، نیازها به وسیله مشاوران خارجی،

-
1. Justinian
  2. Jeremy Bentham
  3. Les Codifications a Driot Constant
  4. Cambaceres

تعیین و برنامه‌ها در پاسخ به این نیازها توسعه می‌یافت. این روند توسعه درون‌زا نام دارد (جلالی، ۱۳۸۷: ۱۷).

در کشور فرانسه از سال ۱۹۸۹ به بعد، پروژه کدیفیکاسیون به پروژه سیاسی و جدی دولت تبدیل شد که هدف آن ایجاد سازمان حقوقی مطلوب برای اشاعه قوانین و مقررات و دسترسی شهروندان به قوانین و مقررات بود. این سیاست حقوقی در «قانون شماره ۳۲۱-۲۰۰۰، ۱۲ آوریل ۲۰۰۰ راجع به حقوق شهروندان و روابطشان با ادارات» منعکس شد (انصاری، ۱۳۸۶: ۱۱). در مصر سنهوری^۱، در سوئیس هوبر^۲، در هلند می‌جرز^۳ و در شیلی آندرس بللو^۴ به تنهایی مسئولیت تدوین مجموعه‌ای از قوانین را بردوش داشته‌اند (Remy, 1997: 15). در سال ۱۸۲۱ از ادوارد لیوینکستون^۵ خواسته شد طرح قانون تجاری و آیین دادرسی لوئیزیانا^۶ را تهیه کند. دادلی فیلد^۷ از سال ۱۸۴۸ تا ۱۸۸۲ قانون آیین دادرسی مدنی و کیفری ایالات نیویورک را تدوین کرد (بیگ‌زاده، ۱۳۸۲: ۹۲). دادلی فیلد پنج مجموعه تهیه کرد که تنها به حقوق عرفی سامان و نظم داده بود، بدون آنکه در آن دست برده و اصلاحی کرده باشد (Tallon, 1998: 44). در ایالات متحده آمریکا، علاوه بر کمیسیون‌های تخصصی کنگره یک کمیسیون دائمی خاص برای تنقیح و بازنگری در قوانین پیش‌بینی شده است که تحت عنوان کمیسیون حقوقی یا قضایی شناخته می‌شود. این کمیسیون درعین حال یک کمیسیون تخصصی نیز است که وظیفه آن بررسی و رسیدگی درباره هر طرح و پیشنهاد قانونی ارسالی به کنگره است. هریک از مجالس نمایندگان و سنا در آمریکا یک کمیسیون حقوقی با کارکردهای تنقیحی دارند. اعضای این کمیسیون‌ها از میان نمایندگان و سناتورها انتخاب می‌شوند (Kasemets, 2001: 49). برنامه تقویت قانونگذاری در بریتانیا از اواخر دهه ۱۹۸۰ آغاز شد. این برنامه در اواخر

-
1. Senhoury
  2. Hooper
  3. Mayjers
  4. Andress Bello
  5. Edward Livinikston
  6. Louisiana
  7. Dudley Field

دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ تا حد زیادی به ایجاد توان قدرت میان پارلمان و دولت معطوف بود. از اواسط تا اواخر دهه ۱۹۹۰، تأکید برنامه بر تقویت روابط میان پارلمان و جامعه مدنی متمرکز شد. از آن تاریخ تا کنون، توجه برنامه بر ظرفیت، ساخت نهاد قانونگذاری و به علاوه پاسخگویی به جامعه متمرکز بوده است. در قرن بیست و یکم، با تأکید بر جهت‌گیری‌های گذشته، بیشتر به نقش احزاب سیاسی در پارلمان پرداخته‌اند (جلالی، ۱۳۸۷: ۱۶۳).

اصطلاح تنقیح در ایران برای اولین بار در ماده (۴۵) نظام‌نامه داخلی دارالشورای ملی، مصوب ۱۲۸۵/۷/۲۵ طرح شد که در آن تنقیح به معنای بررسی و انتخاب مطلب احسن در موضوع‌های مورد بحث در مجلس به‌کار رفته بود و در برنامه دولت مستوفی‌الممالک در سال ۱۲۸۹ نیز تنقیح به معنای عام یعنی همان بررسی و تنظیم، به‌کار گرفته می‌شد و اصطلاح تنقیح با همین کاربرد حتی تا سال ۱۳۲۶ که کابینه قوام‌السلطنه برنامه خود را به مجلس ارائه داد، رایج بود (قره‌باغی و شاملو، ۱۳۸۶: ۳۸).

با تصویب‌نامه شماره ۷/۷۳۵۲ هیئت وزیران در مورخ ۱۳۴۴/۹/۲۰ اولین گام در مسیر تنقیح قوانین و مقررات برداشته شد و در ماده (۴) این تصویب‌نامه، ضمن تشریح وظایف کمیسیون‌های مشورتی به تنقیح قوانین با عبارت «الف: تنقیح قوانین و تعیین و اعلام قوانین منسوخه و قوانین مغایر و جمع‌آوری آنها به‌ترتیب علمی (کدیفیکاسیون) و بررسی قوانین مغایر و...» تصریح شده بود (بیگ‌زاده، ۱۳۸۲: ۱۵۱).

قانون تشکیل سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور در اسفند ۱۳۵۰ به تصویب مجلس رسید. طبق این قانون دولت مکلف است از تاریخ تصویب این قانون ظرف یک سال به‌منظور تدوین قوانین و مقررات کشور و پیشنهاد تنقیح آنها سازمانی به نام سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور زیر نظر نخست‌وزیر تأسیس کند. این سازمان همه قوانین و مقررات لازم‌الاجرا را با نظر متخصصان فن برحسب روش موضوعی فهرست و به‌صورت مجموعه‌ها تنظیم و تدوین خواهد کرد و درباره قوانین متناقض و مغایر سازمان می‌باید موارد تناقض و مغایرت را تعیین و به کمیسیون خاص تقدیم کند (روزنامه رسمی، ۱۳۵۱/۱/۱۷، شماره ۷۹۱۸).

در تیرماه ۱۳۵۹ شورای انقلاب اسلامی با طرح لایحه‌ای، وظیفه تنقیح را عملاً از وظایف سازمان تنقیح و تدوین قوانین و مقررات کشور حذف کرد (همان، ۱۳۵۸/۵/۹، شماره ۱۰۰۳۱).

و از آن به بعد تنقیح قوانین به معنای اخص به طوری که نتایج آن برای همگان لازم‌الاجرا و لازم‌الاتباع باشد به فراموشی سپرده شد. سپس در سال ۱۳۶۲ مقنن با نگرش خاصی به امر تنقیح در ماده (۶۱) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، کمیسیون خاصی را برای بررسی قوانین قبل از انقلاب پیش‌بینی کرد که این کمیسیون نیز در عمل موفق نبود و تعطیل شد (قره‌باغی و شاملو، ۱۳۸۶: ۴۰).

قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور در تاریخ ۱۳۸۹/۳/۲۵ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید (روزنامه رسمی کشور، ۱۳۸۹/۴/۲۴، شماره ۱۹۰۴۰). طبق این قانون، همه دستگاه‌های موضوع مواد (۵) و (۱۱۷) قانون مدیریت خدمات کشوری موظفند با همکاری معاونت حقوقی ریاست جمهوری همه تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها و به‌طورکلی مقررات مربوط به خود را تنقیح کنند و با شناسایی موارد نسخ صریح، آنها را از مجموعه مقررات حذف و موارد نسخ ضمنی، زائد، متروک و موضوع منتفی شده را مشخص و برای تنقیح به مراجع تصویب‌کننده ارسال کنند. ازجمله اقدام‌های انجام شده در راستای اجرای این قانون، تهیه و ابلاغ اصول و ضوابط تنقیح قوانین ازسوی معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی و امضای تفاهم‌نامه بین معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی، معاونت حقوقی رئیس‌جمهور و معاونت حقوقی قوه قضائیه در تیرماه ۱۳۹۸ بود که به‌منظور ایجاد و توسعه همکاری‌های هدفمند، مستمر و نهادینه، با رویکردی فرابخشی، دانش‌بنیان، قانون‌مدار، همه‌جانبه‌نگر، مبتنی بر واقعیت‌ها و در پرتو ظرفیت‌های قانون، به انجام رسید. در این تفاهم‌نامه طرف‌های امضاکننده متعهد شدند همکاری مستمر و نظام‌مندی را در محورهای تنقیح پیشینی، تنقیح پسینی و ضوابط و فنون تنقیحی مشترک به عمل آورند.

در بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری که ششم مهرماه ۱۳۹۸ مقام معظم رهبری ابلاغ کرد، «رعایت اصول قانونگذاری و قانون‌نویسی و تعیین سازوکار برای انطباق لویح و طرح‌های قانونی با تأکید بر قابل اجرا بودن قانون، انسجام قوانین و عدم تغییر یا اصلاح ضمنی آنها بدون ذکر شناسه تخصصی، عدالت‌محوری در قوانین و اجتناب از تبعیض ناروا و عمومی بودن قانون و شمول و جامعیت آن و حتی‌الامکان پرهیز از استثناهای

قانونی» مورد تأکید قرار گرفته و در بند «۱۰» این ابلاغیه، «تعیین عناوین قوانین جامع، تبویب، تنقیح و تعیین شناسه قوانین موجود کشور در طول برنامه ششم توسعه» تصریح شده است (همان، ۱۳۹۸/۷/۱۰، شماره ۲۱۷۱۴).

برخی تنقیح را فقط در انتشار کتب قوانین مختلف تعبیر می‌کنند و برخی دیگر به نمایاندن نسخ صریح قوانین، بنابراین ضرورت دارد که ادبیات علمی - تخصصی یکسانی از این موضوع بین دستگاه‌های اجرایی و مجامع علمی کشور به‌کار گرفته شود. از آنجاکه تعیین موارد نسخ ضمنی و نسخ قوانین موضوعه در اختیار انحصاری مجلس شورای اسلامی است، بنابراین هر اقدامی تاکنون برای تعیین قوانین قابل اجرا در کشور، بیشتر دارای ارزش علمی بوده و به لحاظ کاربردی قابل اتکا نیست. به‌علاوه کار از حد تشکیل یک سازمان و یا اداره کل نیز فراتر است، زیرا هرگونه اقدام چنین مرجعی منوط است به تصویب مجلس شورای اسلامی، ضمن آنکه افزایش حجم قوانین به حدی است که هر شخصی را از نزدیک شدن به این قوانین برای تنقیح به هراس می‌افکند.

درعین حال این کار هر قدر دشوار یا محال بنماید ولی اقدامی لازم و ضروری برای احصای قوانین و تعیین موارد معتبر خواهد بود، ضمن اینکه ضروری است همه قوانین بسان یک منظومه واحد و مجموعه‌ای جامع و کامل تدوین شود و قوانین مرتبط ذیل آن تمرکز یابد. این کار صرف نظر از اینکه قوانین معتبر جاری را معلوم می‌سازد، درعین حال هرگونه تعارض قوانین یا خلأ قانونی را روشن و شفاف می‌کند (مجلس شورای اسلامی، مصوب جلسه ۱۳۸۹/۷/۷).

پیش‌فرض تنقیح ماهوی آن است که فهم قوانین و مقررات برای مردم و حتی مسئولان اجرایی دشوار است. بنابراین، باید با ساده‌سازی قوانین و مقررات به افزایش سهم فهم عمومی قوانین و مقررات کمک کرد. از این‌رو تنقیح ماهوی ابزاری است برای ارتقا و بهبود کیفیت و محتوای متون قوانین و مقررات و هدف آن به‌کارگیری و جایگزینی واژه‌های مناسب‌تر، رساتر و دقیق‌تر (زمان حال به‌جای آینده، تصحیح واژه‌های کهنه و غیره) است که با استخراج و معلوم کردن قوانین و مقررات متروک یا قوانینی که به‌طور ضمنی منسوخ شده‌اند، به فهم آنها کمک می‌کند (انصاری، ۱۳۸۶: ۳۵).

یکی از نخستین گام‌هایی که در عرصه نظری باید برداشته شود انجام تمییز میان

تدوین و تنقیح و همسنگ نپنداشتن این دو با هم است. تدوین باید در معنای اصلی آن مدنظر قرار گیرد. تدوین در معنای اصلی خود، گردآوری و سازگارسازی قوانین و مقررات در یک موضوع است به‌گونه‌ای که مجموعه تدوین شده، فهرستی کامل از زوایای مختلف موضوع را حداقل آن‌گونه که در قوانین و مقررات موجود آمده است ارائه کند و همه مواد و بندهای قوانین و مقررات کنونی در ذیل فهرست مزبور جایگزین شوند. این مجموعه‌ها باید جایگزین همه قوانین و مقررات قبلی شوند و اسناد معتبر تنها از طریق آنها صورت گیرد (آقایی طوق، ۱۳۹۶: ۱۱۰). «می‌توان تنقیح را مدیریت درگذشته و تدوین را مدیریت در آینده قوانین و مقررات دانست» (شفیعی، ۱۳۸۶: ۱۲۶).

قواعد حقوقی باید الزام‌آور باشند و این امر مستلزم آن است که قوانین صریح و رسا بوده و قابلیت اجرایی داشته باشند. «ضمانت اجرای قانون» از اوصاف قانون است؛ اما در عمل باید متقاعد شد که ضمانت اجرای قانون، به‌طور واضح و شفاف در قانون درج شده و پیام آن به‌سادگی به مجریان می‌رسد. وجود ابهام در قوانین خصوصاً آن‌گاه که تعدد وجود دارد از آفت‌های دوری قانون از اوصافش است. عمده نکاتی که می‌توان در لزوم تنقیح قوانین برشمرد عبارتند از: لزوم تقویت مدیریت اجرایی در جامعه، اهمیت شفافیت وظایف و اختیارات واحدهای سازمانی، جلوگیری از تضييع حقوق مردم، خنثی کردن آثار نامطلوب عدم کسب به‌موقع و صحیح درآمدها، لزوم استفاده بهینه از منابع، ایجاد انگیزه برای نیروی انسانی و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی (رخشنده‌رو، ۱۳۸۶: ۱۰۱).

تصویب یک قانون با مجموعه‌ای از سؤال‌ها همراه است، مانند اینکه برای چه می‌خواهیم چنین قانونی را تصویب کنیم؟ چرایی یا علت آن چیست؟ برای حمایت از چه قشر و طبقه‌ای است؛ ضعیف، غنی یا متوسط؟ بر جنبه فردی انسان‌ها تکیه دارد یا به کل اجتماع می‌نگرد؟ جنبه اقتصادی دارد یا فرهنگی یا اجتماعی یا سیاسی و یا علمی؟ نگاه ملی دارد یا بین‌المللی؟ این‌گونه سؤال‌ها علت اصلی وضع یک قانون خاص را مشخص می‌کند. براساس یافته‌ها و پاسخ سؤال‌ها می‌توان جوانب مختلف نیاز به یک قانون را طرح‌ریزی کرد؛ چراکه اگر چنین بررسی دقیقی وجود نداشته باشد؛ یک قانون نمی‌تواند محتوا و کارایی جامع و لازم را داشته باشد (موسوی، ۱۳۸۶: ۳۰).

در نظام تقنینی کشور ما، حجم بالای قوانین و مصوبات و مشخص نبودن قوانین لازم‌الرعایه و لازم‌الاجرا از قوانین منسوخ و ملغی دو عاملی است که باعث شده دسترسی به قوانین مورد نیاز برای افراد به‌سختی امکان‌پذیر باشد و به‌خصوص برای اشخاص غیرکارشناس میسر نشود و برای افرادی که انگیزه‌های سود و آلوده به فساد دارند امکان استناد به قوانین مختلف فراهم شود. در بسیاری از موارد افراد با استناد به مواد قوانین به راحتی خواسته‌های خود را در ادارات تأمین می‌کنند (قربانی، ۱۳۸۶: ۳).

۴. پیشینه پژوهش

تاکنون تحقیق جامعی درخصوص قوانین و مقررات کتابخانه‌ها و انتشارات با رویکردی مشابه این پژوهش انجام پذیرفته است. در ادامه برخی از تحقیق‌های مرتبط با موضوع ذکر و وجوه تمایز این تحقیق با تحقیق‌های انجام شده، ارائه می‌شود.

انصاری (۱۳۸۶)، در پژوهشی با عنوان «تنقیح قوانین و مقررات: تدبیری برای مبارزه با ابهام حقوقی»، تنقیح قوانین را روشی برای مبارزه با آثار منفی ابهام، پیچیدگی و تورم قوانین و مقررات ذکر کرده و پس از دسته‌بندی اهداف تنقیح قوانین و مقررات به صورت شکلی و ماهوی، این پرسش را مطرح کرده که تنقیح قوانین و مقررات تا چه اندازه می‌تواند ابهام و پیچیدگی قوانین و مقررات را رفع کند؟ برای پرسش به این سؤال ابتدا علل و ریشه‌های ابهام و پیچیدگی قوانین را مطالعه کرده و در نتیجه‌گیری نشان داد تنقیح قوانین و مقررات تأثیر بسیاری در دسترسی به قوانین دارد، اما جز به صورت محدود نمی‌تواند از ابهام و پیچیدگی قوانین کم کند. این پژوهش به صورت مطالعه تطبیقی، آیین و نهاد مناسب تنقیح قوانین و مقررات در کشور فرانسه و برخی دیگر از کشورها را ارائه کرده است. قره‌باغی و شاملو (۱۳۸۶)، در پژوهشی کاربردی، «تنقیح قوانین و راهکار اجرایی آن» را بررسی کرده است. در این پژوهش اهمیت بنیادین تنقیح قوانین به روش داده‌بنیاد بررسی شده و تصریح کرده تنقیح قوانین بیش از پنج دهه است اندیشه دست‌اندرکاران، قانون‌نویسان و قانونگذاران را به خود مشغول داشته و هرچند در این باره اقدام‌هایی انجام گرفته؛ اما به دلیل ماهیت و طبیعت کار و با وجود مقالات و رهنمودهای ارائه شده، اتخاذ

تصمیم نهایی در موضوع به تعویق افتاده است. این مقاله با رویکرد اجرایی و عملی، کار گردآوری و تنقیح قوانین و با آرزوی تأثیرگذاری در اندیشه تصمیم‌گیرندگان تهیه و ارائه شده است و پس از ذکر مقدمه و تاریخچه، ابتدا ضرورت تنقیح قوانین، سپس تعریف و شیوه گردآوری صحیح قوانین، دستگاه مسئول، تشکیل هیئت تنقیح، شیوه استخراج و اسقاط قانونی اعتبار موارد منسوخه و تدوین مجموعه قابل استفاده متخصصان و عامه مردم با رویکرد اجرایی آن مورد بحث قرار گرفته است.

سلطانی (۱۳۹۳)، در تحقیق «علل نافرجامی تدوین و تنقیح قوانین در ایران» بررسی و تصریح کرده است که هرچند تلاش‌هایی برای تدوین و تنقیح قوانین در ایران انجام شده، اما این تلاش‌ها به اهداف تعیین شده نرسیده است. امروزه کوششی برای تدوین دوباره قوانین نظم حقوق کنونی آغاز شده که در این پژوهش به نقایص و کاستی‌های تاریخی آن می‌پردازد. در نتیجه فراهم آوردن یک مجموعه، نیازمند دریافتی از قوانین نظم حقوقی کنونی، در هر شاخه‌ای است که شناخت این پیکر و روح مشترک قواعد آن، مستلزم شناخت اجتهادی موضوع است. در این تحقیق نتیجه‌گیری شده است که یکی از علل شکست گردآوری مجموعه‌ها در ایران، بی‌توجهی و ناآگاهی از روح مشترک مواد و عدم تسلط بر مواد یک مجموعه بوده است.

بنی‌عامریان (۱۳۹۴)، در پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد با عنوان «اصول و قواعد حاکم بر تنقیح قوانین و مقررات در نظام حقوقی ایران»، تأکید کرده تعیین ضوابط تنقیح قوانین و مقررات می‌تواند سهم بسزایی در رفع مشکلات انجام تنقیح و نهایتاً نظام قانونگذاری داشته باشد و نتیجه گرفته است برای انجام تنقیح به شکلی فنی و اصولی و پرهیز از انجام سلیقه‌ای آن، ابتدا باید اصول حاکم بر آن مشخص شود تا از اعمال رویه‌های مختلف جلوگیری شود و قاعده‌گذاری در این زمینه یعنی تهیه این اصول و ضوابط جز از طریق مجلس ممکن نخواهد بود زیرا در غیر این صورت جنبه الزام‌آور نخواهد داشت. برای اجرایی شدن تنقیح، پس از شناسایی ضرورت‌ها، باید اصول و مبانی تنقیح مشخص شود. خسروآبادی (۱۳۹۴)، در پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد تحت عنوان «بررسی تدوین و تنقیح قوانین در صنعت نفت و گاز»، با توجه به اهمیت نفت در اقتصاد دنیا و تنظیم و

شفاف‌سازی قوانین مربوط، پیشنهاد داده است قوانین و مقررات مربوط به نفت، گاز و قراردادهای نفتی تنقیح شوند. این پژوهش که با استفاده از اطلاعات کتابخانه‌ای انجام پذیرفته، تدوین قوانین و مقررات مربوط به حوزه نفت و گاز است که تنقیح آنها نیز به صورت کلی انجام پذیرفته است.

امون^۱ (۲۰۱۶)، در پژوهش تنقیح قوانین و حقوق اسلامی، تاریخ‌نگاری را یک موضوع خاص در مطالعات حقوقی اسلامی معرفی می‌کند و توضیح می‌دهد با تنقیح قوانین، دستگاه‌های اداری در ادای وظایف خود موفق‌تر خواهند بود. پژوهشگر در این تحقیق، با برشمردن و توضیح تلاش‌های انجام شده در تنقیح قوانین مسلمانان، آن را با مطالعات تنقیحی در قرن نوزدهم در کشورهای آلمان و ایالات متحده مقایسه می‌کند. نتیجه‌گیری می‌شود که قوانین تصویب شده در بستر مفاهیم دین اسلام، قوانینی جامع‌تر از سایر قوانین بوده‌اند و پیشنهاد می‌کند مفهوم تنقیح قوانین و مقررات در دولت‌ها به ایدئولوژی تبدیل و به لحاظ تاریخی نیز قوانین و مقررات مسلمانان مورد تنقیح قرار گیرد.

وود^۲ (۲۰۱۶)، در پژوهش «تنقیح قوانین تجاری» که در دانشکده حقوق دانشگاه آلبرتا^۳ انجام شده است نشان داد دانشگاه کانادا به‌طور سنتی وام‌گیرنده قوانین بوده و در حوزه حقوق بازرگانی، به جای قوانین کانادا از قوانین و مقررات کشور انگلستان استفاده کرده است. در حال حاضر با تصویب قوانین یکسان تجاری، قانون امنیت شخصی و قانون انتقال اوراق قرضه در ایالات متحده، سعی شده این قانون در کانادا نیز مورد استفاده قرار گیرد. در مطالعه تطبیقی بین قوانین سایر کشورها و کانادا نتیجه‌گیری شده است که مشکلات مربوط به تنقیح قوانین ویکتوریا با کدگذاری مدرن متفاوت است. مشکل اصلی در تنقیح قوانین ویکتوریا تاریخ انقضای قانونی قوانین و عدم انطباق آن با تنقیح جدید است.

سو^۴ (۲۰۱۷)، در پژوهشی تحت عنوان «لزوم تنقیح قوانین مخاصمات در چین»

-
1. Emon
  2. Wood
  3. University of Alberta - faculty of Law
  4. Xu

تأکید می‌کند که قانونگذاری قوانین مخاصمات در چین در سال ۱۹۱۸ آغاز شده است. با این حال، قوانین جاری کنونی عمدتاً ناشی از اصلاحیه‌هایی است که در اوایل دهه ۱۹۸۰ شروع شده است. قانون ۲۰۱۰ مربوط به روابط مدنی خارجی، نقطه عطفی در توسعه قانون مخاصمات چین است. در سال ۲۰۱۰، با استفاده از تعارض قوانین آلمان، ژاپن و سوئیس قانون جدیدی به تصویب رسید. قانون سال ۲۰۱۰ شامل برخی دستاوردهای پیشرفته جهانی همانند به رسمیت شناختن خودمختاری حزبی به‌عنوان یک اصل کلی، اصل حمایت از احزاب ضعیف، تعیین محل اقامت دائمی، قوانین اختلاف‌های قراردادی و نقض حقوق بشر می‌شد. با این وجود، قانون سال ۲۰۱۰ فقط سه قانون قبلی را لغو کرد و قوانین مربوط به مخاصمات همچنان در سایر قوانین مختلف پراکنده است به طوری که ناسازگاری و همپوشانی بین قوانین جدید و قدیمی تر وجود دارد. تمایز بین قانون در کتاب‌ها و عمل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین، تفاسیر قضایی، تصمیم‌گیری‌های موردی و نظرات دانشگاهی برای وکلای داخل و خارج از چین برای درک ماهیت قانون مخاصمات جنگی چین ضروری است. در نهایت، این مقاله چالش‌های آینده تنقیح قوانین مخاصمات در چین را شناسایی و برخی راه‌حل‌ها را پیشنهاد می‌دهد.

هالپرین^۱ (۲۰۱۸)، در پژوهش «عصر طبقه‌بندی و مدرن کردن قوانین در حقوق خصوصی» بیان می‌دارد طبقه‌بندی و تنقیح قوانین را جرمی بن‌تام اختراع و ترویج کرد. این موضوع را مورخان حقوقی برای پیشرفت حقوق استفاده می‌کنند که به نوشتن کدهای منظم، به‌ویژه قوانین مدنی، در قاره اروپا از پایان قرن هجدهم تا بعد از جنگ جهانی دوم منجر شد. در این زمان تنوع کدها براساس سیاست‌های متفاوت قانونگذاری اروپا در دوره حقوق ناپلئونی (۱۷۹۴-۱۷۱۱) وجود داشت که با قوانین متنوع در آلمان، سوئیس و یونان به پایان رسید. براساس سیاست‌های اجتماعی، کدهای قانونی درخصوص حقوق مدنی برگرفته از مفاهیم و قوانین جدید درباره خانواده، اموال و قرارداد بود. دیدگاه مقایسه‌ای شامل برخی از پیشرفت‌های مربوط به نوسازی حقوق خصوصی انگلستان در این پژوهش

بررسی شده و ضمن مطالعه تطبیقی قانونگذاری و تنقیح و طبقه‌بندی قوانین در کشورهای اروپایی، نتیجه‌گیری شده است تنقیح قوانین در حوزه حقوق خصوصی (از جمله حقوق خانواده، اموال، قراردادها و ...) الزامی است.

با بررسی‌های همه‌جانبه و مطالعه تطبیقی انجام شده در خصوص پژوهش‌هایی که در کشور با موضوع تنقیح قوانین و مقررات صورت پذیرفت، مشخص شد به دلیل عدم آشنایی کامل به این موضوع، تنقیح قوانین عمدتاً ناظر به تدوین قوانین موضوعی بوده است و پژوهش‌هایی که در این خصوص به انجام رسیده، بر تدوین قوانین به تفکیک موضوع‌های مورد نظر تمرکز داشته‌اند. برخی از پژوهش‌های اخیر و همایش‌های برگزار شده نیز، اهمیت تنقیح قوانین و مقررات و جلوگیری از تورم قوانین را یادآوری شده‌اند.

در پژوهش‌هایی که سابقه آنان ذکر شد، هیچ‌یک بر تنقیح قوانین و مقررات به روش نظام‌مند و ارائه الگو به منظور تدوین قانون جامع تأکید نداشته‌اند. در واقع هدف غایی از تنقیح قوانین را تدوین قوانین دانسته و بر قوانین منقح تأکید نکرده‌اند. مضافاً اینکه قانون جامع از پیامدهای تنقیح قوانین و مقررات به صورت تخصصی است که هیچ‌یک از پژوهش‌های انجام شده تا مرحله تهیه قانون جامع پیش نرفته و تنقیح را منحصر در تدوین دانسته‌اند. در پژوهش‌های خارج از کشور نیز، به لحاظ تفاوت ماهوی قوانین و مقررات ایران با سایر کشورها به ویژه کشورهایی که از نظام رویه و سابقه قضایی^۱ تبعیت می‌کنند، مقایسه تنقیح قوانین با این کشورها، مقایسه‌ای بدون تناسب خواهد بود.

آنچه پژوهش حاضر را از سایر پژوهش‌ها متمایز می‌سازد، تأکید بر روش علمی تنقیح قوانین و مقررات موضوعی به صورت نظام‌مند و استفاده از نظریه داده‌بنیاد^۲ است که در فرایندی با رعایت اصول و مبانی علمی تنقیح، پژوهشی نوین در خصوص تنقیح با تأکید بر قوانین و مقررات انتشارات و کتابخانه‌ها انجام می‌شود. ارائه مدل لایحه به روش علمی برای اولین بار است که در کشور صورت می‌پذیرد و همچنین تهیه لایحه جامع که از نتایج غایی تنقیح قوانین است، از وجوه تمایز این پژوهش است. این پژوهش می‌تواند مدلی

---

1. Common Law
2. Grounded Theory

جامع برای تنقیح قوانین و مقررات علمی در کشور باشد که به صورت خاص بر موضوع‌ها و کدهای قانونی تمرکز کرده و فهرستی کامل از زوایای مختلف موضوع را ارائه می‌کند.

۵. روش شناسی پژوهش

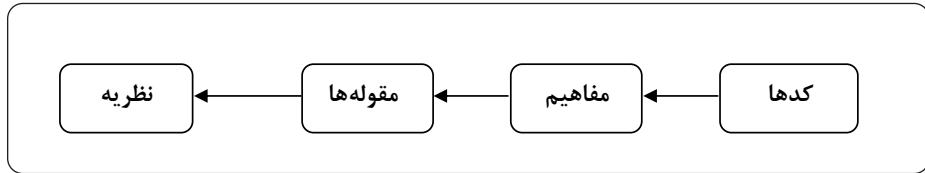
این پژوهش دارای رویکرد کیفی^۱ است و از روش نظریه داده‌بنیاد به عنوان روش پژوهش استفاده می‌شود و از نظر جهت‌گیری، چون به دنبال شناسایی و تبیین الگو و مدل لایحه حمایت جامع از انتشارات و کتابخانه‌هاست، پژوهشی بنیادی محسوب می‌شود. به دلیل ارائه الگوی لایحه در سطح راهبردی با بررسی تاریخی و چالش‌ها و تعارضات موجود در قوانین و مقررات و بهره‌گیری از ایده‌ها و تجارب مسئولان و مجریان و نیز به دلیل ماهیت موضوع تحقیق و عدم قابلیت کمی شدن برخی مفاهیم، روش ترکیبی انتخاب شده است که ادغامی از روش‌های سندی، دلفی و داده‌بنیاد است.

برای تنقیح قوانین از روش دلفی استفاده شده و نظر خبرگان مورد سؤال قرار گرفته، سپس قطعیت‌ها و عدم قطعیت‌های مسائل مورد نیاز قانونی آینده کتاب، کتابخانه و کتابداری مشخص و الگوی لایحه جامع حمایت از کتابخانه‌ها و انتشارات با استفاده از روش کیفی مفهوم‌سازی بنیادی یا نظریه داده‌بنیاد به شیوه نظام‌مند ارائه شده است.

در روش داده‌بنیاد، پژوهش را هرگز از یک نظریه شروع نمی‌کنند که بعد آن را تأیید کنند، بلکه پژوهش از یک دوره مطالعاتی شروع و فرصت داده می‌شود تا آنچه با آن متناسب و مربوط است، خود را نشان دهد (بازرگان، ۱۳۸۸: ۹۷). در واقع در این روش، الگو به طور مستقیم از درون داده‌ها استخراج می‌شود و از بررسی ادبیات آشکار نمی‌شود، بلکه فقط سؤال یا سؤال‌های اصلی پژوهش مطرح می‌شود (منتظری، ۱۳۹۰: ۷۵). محورهای کلیدی در این راهبرد، کدها^۲، مفاهیم^۳ و مقوله‌ها^۴، اعم از فرعی و اصلی است (دانایی فرد، ۱۳۸۴: ۵۸).

-
1. Qualitative Research
  2. Codes
  3. Concepts
  4. Categories

شکل ۱. مسیر تکامل نظریه در راهبرد مفهوم سازی نظریه داده بنیاد

مأخذ: دانایی فرد، ۱۳۸۴: ۶۰.

۶. مراحل پژوهش

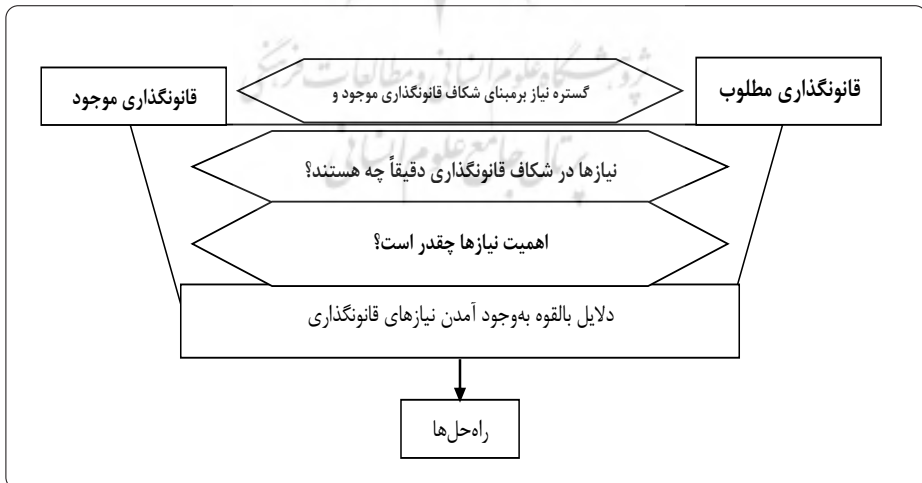
گام اول: با استفاده از منابع معتبر (روزنامه رسمی کشور، مجموعه قوانین و مقررات سالیانه و سایر مجموعه قوانین و مقررات موضوعی)، بانک‌های اطلاعاتی (بانک رایانه‌ای لوح حق، پایگاه قوانین و مقررات برخط مرکز پژوهش‌های مجلس، لوح جامع قوانین و مقررات ریاست جمهوری، پایگاه برخط قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری، پایگاه برخط روزنامه رسمی کشور)؛ قوانین و مقرراتی که در دوره زمانی مورد نظر (ه.ش ۱۳۹۷-۱۲۸۵) به تصویب مراجع ذی صلاح قانونی به تصویب رسیده، شناسایی، تدوین و وضعیت تنقیحی هریک از آنان مشخص شد.

گام دوم: به منظور جمع‌آوری داده‌ها، دو پرسشنامه ساختارمند متشکل از چهار بخش اصلی طراحی شد. بخش اول ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان (خبرگان و مسئولان کتابخانه‌ها و مرکز اطلاع‌رسانی، مدیران و مسئولان انتشارات) را از لحاظ پارامترهایی همچون جنسیت، سن و میزان تحصیلات و سابقه فعالیت در انتشارات و کتابخانه‌ها مورد بررسی قرار می‌داد و بخش دوم پرسشنامه‌ها نیز حاوی سؤال‌هایی بود که برداشت فرد از قوانین و مقررات را می‌سنجید. بخش سوم میزان اجرای قوانین و مقررات در سازمان را بررسی می‌کرد و در نهایت بخش چهارم میزان اهمیت قوانین و مقررات در هریک از کتابخانه‌ها را به تفکیک مورد سنجش قرار می‌داد.

برای رسیدن به سه عنصر اساسی مفاهیم، مقوله‌ها و قضیه‌ها، ابتدا در روش

کتابخانه‌ای، متن قوانین و مقررات احصا شده و در روش میدانی، نکات کلیدی داده‌های حاصل شده از مصاحبه‌ها استخراج و برای هر نکته کلیدی یک کد معین شد (به‌منظور اخذ نظرات خبرگان و مسئولان، با هشت نفر از خبرگان و مسئولان کتابخانه‌ها که دیدگاه نظری یا تجربه مسئولیتی در موضوع تحقیق داشتند، مصاحبه با هدایت کلی و به‌صورت نیمه‌ساختاریافته انجام شد تا برغناي کار افزوده شود) سپس با مقایسه کدها، چند موضوع که اشاره به یک جنبه (خلاً و نیاز قانونی مشترک) دارند، به‌عنوان مفهوم محوری شناسایی شد. آنگاه از چند مفهوم «مقوله انتخابی» و چند مقوله به کمک «قضیه‌هایی» در قالب «نظریه» (کد قانون) متجلی شد. در سطوح توصیفی از شاخص‌هایی همچون فراوانی و درصد فراوانی برای خلاصه کردن داده‌های جمعیت‌شناختی متغیرها استفاده شد و در مرحله دوم و در بخش استنباطی نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS به بررسی نرمال بودن داده‌ها پرداخته شد و میانگین، مد، انحراف از معیار، اختلاف میانگین و حد بالا و پایین هریک از شاخص‌ها مشخص شد. وضعیت نیاز در دو سوی قانونگذاری موجود و مطلوب به شرح شکل ۲ است.

شکل ۲. فرایند تحلیل نیاز قانونگذاری

پرسشنامه‌های مورد استفاده ساختاریافته است که گویه‌های آن با بررسی ادبیات موجود در این زمینه تنظیم و در دو مرحله و در دو مقطع زمانی در اختیار خبرگان قرار گرفت. در مرحله اول، پرسشنامه شامل ۱۳ گویه است که سؤال‌های ۱، ۲، ۳، ۸ و ۱۳ ادراک فرد از قوانین و مقررات و سؤال‌های ۴، ۵، ۶، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ تأثیر قوانین و مقررات بر وظایف و اختیارات پاسخ‌دهندگان را مورد بررسی قرار می‌داد. همچنین چندین سؤال نیز به صورت باز طراحی شده بود تا نظر پاسخ‌دهندگان را به صورت کامل دریافت کند. گویه‌های پرسشنامه اول این پژوهش، خلأها و نیازمندی‌های قوانین و مقررات را در طیف پنج‌گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم می‌سنجید و نمرات بیشتر نشان‌دهنده اطلاع یا موافقت بیشتر با آن موضوع بود.

در مرحله دوم از اجرای روش دلفی پس از حصول اجماع بین خبرگان، برای تعیین مهم‌ترین شاخص‌ها و مؤلفه‌های هریک از خلأها و نیازهای قانونی، شاخص‌هایی که از نظر خبرگان با اهمیت زیاد و با اهمیت بسیار زیاد بودند انتخاب شد.

پرسشنامه دوم شامل ۲۵ گویه بود که سؤال‌های ۱ تا ۳ میزان اهمیت اطلاع از قوانین و مقررات و سؤال‌های ۴ تا ۱۰ میزان اهمیت تأثیر تصویب قوانین و مقررات بر وظایف و اختیارات پاسخ‌دهندگان و سؤال‌های ۱۱ تا ۲۵ میزان اهمیت هریک از خلأها و نیازمندی‌های شناسایی شده حوزه انتشارات و کتابخانه‌ها را مورد بررسی قرار می‌داد. به منظور بررسی پایایی دو پرسشنامه، با استفاده از نرم‌افزار SPSS، میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقادیر به دست آمده از محاسبه ضریب آلفا به تفکیک در مورد میزان اهمیت جنبه‌های مختلف قوانین و مقررات انتشارات و کتابخانه‌ها، ۰/۹۸۲ و در مورد میزان اهمیت عوامل و خلأهای قانونی شناسایی شده در انتشارات و کتابخانه‌ها ۰/۹۹۲ به دست آمد. از آنجاکه ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از حد استاندارد (۰/۷) بود، در نتیجه پایایی پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش روایی سؤال‌ها، روایی محتوا لحاظ شد. اعتبار محتوای این پرسشنامه از سوی اساتید راهنما و مشاور و چند نفر از افراد مطلع و متخصص تأیید شد و از اعتبار لازم برخوردار بود.

گام سوم: رکن اساسی در فرایند تحلیل، کدگذاری است. فرایند تفکیک داده‌های حاصل از

نمونه‌گیری، توصیف و بیان آنها با عباراتی کوتاه در یک جدول را کدگذاری گویند (کرسول^۱، ۱۳۹۴: ۴۱). فرایند تحلیل شامل سه نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی است.

کدگذاری باز: کدگذاری باز فرایند تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌شوند. در این مرحله، نظریه‌پرداز داده‌بنیاد، مقوله‌های اولیه اطلاعات در خصوص پدیده در حال مطالعه را با بخش‌بندی اطلاعات شکل می‌دهد (همان: ۵۲). این کدگذاری شامل دو مرحله است: مرحله اول، کدگذاری نکات کلیدی (گزیده متن) است که پژوهشگر همه صحبت‌های مصاحبه‌شوندگان را خط به خط مطالعه کرده و نکاتی که از نظر ایشان مورد تأیید است در اصطلاح کدگذاری و یا نشانه‌ای بر آن قرار می‌دهد (استراوس و کوربین، ۱۳۸۵). در این پژوهش تعداد ۱۵ کد باز شناسایی و نشانه‌گذاری شد. در مرحله دوم پیشامدها، وقایع و اتفاقات به‌عنوان نشانه‌های بالقوه پدیده (کدهای باز) در نظر گرفته شده یا تحلیل می‌شوند و بدین‌سان برچسب مفهومی دریافت می‌کنند. در واقع کدهای باز احصا شده در ظاهر متفاوت، اما با مفهومی مشابه در کار یکدیگر قرار می‌گیرند و مفاهیم را می‌سازند.

کدگذاری محوری: در انتهای مرحله دوم نظریه‌سازی داده‌بنیاد که کدگذاری محوری است به مدل پارادایمی کدگذاری محوری خواهیم رسید. رویه کدگذاری محوری، عملی مربوط به دسته‌بندی مفاهیم به زیرشاخه در امتداد خطوط ویژگی‌ها و ابعاد آن است. هدف از کدگذاری محوری، آغاز فرایند مونتاژ مجدد داده‌هایی است که در طول کدگذاری باز شکسته شدند. با انجام این کار، تحلیلگر شروع به تمرکز بر ساخت یک بافت متراکم از روابط، در اطراف مقوله محوری می‌کند.

کدگذاری محوری، فرایند ربط‌دهی مقوله‌ها با زیرمقوله‌هایشان و پیوند دادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد است. این کدگذاری به این دلیل که کدگذاری حول «محور» مقوله تشریح می‌شود، «محوری» نامیده می‌شود (Fernández, 2007: 189). براساس «رهیافت نظام‌مند» استراوس و کوربین مجموع مقوله‌های مستخرج از

داده‌های خام در قالب الگویی به نام الگوی کدگذاری محوری گردآوری می‌شوند. این الگو شامل شرایط علی^۱، شرایط مداخله‌گر^۲، شرایط زمینه‌ای^۳، راهبردها^۴ و پیامدها^۵ است (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۳).

۱. شرایط علی عامل اصلی به وجود آورنده پدیده مورد مطالعه است (محب‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰).

۲. شرایط مداخله‌گر، را می‌توان به منزله زمینه ساختاری وسیع‌تر مربوط به پدیده در نظر گرفت که برای آسان‌سازی با محدودیت راهبردهای توسعه حرفه‌ای در زمینه‌ای خاص عمل می‌کند (استراوس و کوربین، ۱۳۸۵: ۱۰۴).

۳. شرایط زمینه‌ای، نشان‌دهنده خصوصیات ویژه‌ای است که به پدیده‌ها دلالت می‌کند؛ به عبارتی محل حوادث یا وقایع مرتبط با پدیده‌ها در طول یک بعد است که در آن کنش متقابل برای کنترل، اداره و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد (عباس‌پور و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۷).

۴. راهبردها، در نظریه داده‌بنیاد به ارائه راه‌حل‌هایی برای رویارویی با پدیده مورد مطالعه اشاره دارد که هدف آن اداره کردن پدیده مورد مطالعه، برخورد با آن و حساسیت نشان دادن در برابر آن است (محب‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳).

۵. پیامدها، در کدگذاری محوری، نتایج راهبردهای انتخاب شده ازسوی مشارکت‌کنندگان است که این نتایج می‌تواند مثبت، منفی یا خنثی باشد (کرسول، ۱۳۹۴: ۲۸۸). در واقع، پیامدها نتیجه کنش و واکنش شرایطی است که در زمینه پدیده وجود دارد (محب‌زادگان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳).

کدگذاری انتخابی: مرحله آخر در شناسه‌گذاری اطلاعات، کدگذاری انتخابی است. پژوهشگر پدیده محوری را انتخاب می‌کند و به طور نظام‌مند آن را به طبقات دیگر مرتبط

-
1. Causal Conditions
  2. Intervening Conditions
  3. Context Conditions
  4. Strategies
  5. Consequences

می‌سازد (کرسول، ۱۳۹۴: ۲۸۹). درواقع، گروه‌ها تنها شرح و توصیفی از داده‌هاست و هنوز نظریه نیست. گروه‌های مختلف باید یکپارچه شود تا نظریه را شکل دهد. شناسه‌گذاری انتخابی درواقع فرایند پالایش^۱ نظریه است (جهانشاهی، ۱۳۸۹: ۵). نظریه پژوهشگر هنگام پیشرفت مطالعه نظم و نسق می‌یابد و ممکن است به چند شکل ارائه شود؛ مثلاً به صورت یک عبارت روایتی؛ نگاره یا مجموعه فرضیه‌ها یا گزاره‌ها (کرسول، ۱۳۹۴: ۲۹۰).

۷. یافته‌های پژوهش

پاسخ پرسش اول: حسب یافته‌های پژوهش، اولین قانونی که درخصوص انتشارات به تصویب رسیده است، لایحه قانونی تأسیس چاپخانه اداره کل انتشارات و تبلیغات است که در تاریخ ۱۳۳۲/۳/۲۶ به تصویب نخست‌وزیر وقت (مصدق) رسیده است. این قانون به موجب طرح قانونی الغای همه لوایح مصوب آقای دکتر مصدق ناشیه از اختیارات در تاریخ ۱۳۳۸/۸/۲۹ به صورت صریح نسخ شده و آخرین قانون مصوب در این موضوع، قانون پیشگیری و مقابله با تقلب در تهیه آثار علمی مصوب ۱۳۶۹/۵/۳۱ مجلس شورای اسلامی است.

در دوره زمانی مورد نظر، ۷۵ عنوان قانون و مقررات مرتبط با انتشارات به تصویب مراجع ذی صلاح قانونگذاری رسیده است. ۶۷ عنوان از قوانین و مقررات مذکور (۸۹ درصد) معتبر هستند، سه عنوان (۴ درصد) نسخ شده‌اند (نسخ صریح) و پنج عنوان (۷ درصد) نیز با اجرا منتفی شده‌اند. همچنین، داده‌های مربوط به قوانین و مقررات مرتبط با انتشارات به تفکیک مرجع تصویب‌کننده در جدول ۱ حاکی از آن است که بیشترین قوانین مرتبط با انتشارات را هیئت وزیران تصویب کرده است.

جدول ۱. تعداد و درصد قوانین و مقررات مرتبط با انتشارات به تفکیک مرجع تصویب‌کننده

درصد	تعداد	مرجع تصویب
۱/۳	۱	مقام معظم رهبری
۲۲/۶	۱۷	مجلس شورا (شورای ملی، شورای اسلامی)
۲۹/۳	۲۲	هیئت وزیران
۲۱/۳	۱۲	شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۰/۶	۸	وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۰/۶	۸	سایر مراجع (نخست‌وزیر، شورای انقلاب، هیئت مؤسس، رئیس قوه قضائیه)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

داده‌های مربوط به قوانین و مقررات موضوعی کتابخانه‌ها به تفکیک تنقیح انجام شده در جدول ۲ حکایت از آن دارد که بیشترین قوانین و مقررات موضوعی کتابخانه‌ها به سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران مربوط است که بیشترین قوانین معتبر نیز در همین حوزه است. کمترین تعداد قوانین و مقررات مربوط به امور قضایی و کیفری کتابخانه‌هاست. کتابخانه‌های دانشگاهی و کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی نیز کمترین قوانین و مقررات معتبر را دارند.

جدول ۲. قوانین و مقررات موضوعی کتابخانه‌ها به تفکیک تنقیح انجام شده

موضوع	تعداد کل	درصد از کل	معتبر	منسوخ	منتفی با اجرا	موقت
سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران	۳۰	۱۶/۲	۱۶	۰	۱۴	۰
کتابخانه‌های خاص	۲۹	۱۵/۶	۱۱	۰	۱۶	۲
کتابخانه‌های عمومی	۲۱	۱۱/۳	۹	۲	۷	۳
کتابخانه‌های دانشگاهی	۱۱	۵/۹	۳	۰	۸	۰
کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی	۸	۴/۳	۳	۱	۴	۰
امور مالی، بیمه و مالیاتی	۹	۴/۸	۶	۲	۱	۰
امور قضایی و کیفری	۴	۲/۱	۴	۰	۰	۰
جمع	۱۱۲	۱۰۰	۵۲	۵	۵۰	۵

مأخذ: همان.

پاسخ پرسش دوم: با تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها، خلأهای قانونی مورد نیاز انتشارات و کتابخانه‌ها به شرح جدول ۳ احصا شد.

جدول ۳. عوامل و خلأهای قانونی انتشارات و کتابخانه‌ها به ترتیب اهمیت میانگین

ردیف	مؤلفه	میانگین	مد	انحراف از معیار	انحراف از میانگین	Sig	اختلاف	
							حد بالا	حد پایین
۱	خلأ قانونی برای ایجاد و تقویت کتابخانه‌های آموزشی در مدارس	۴/۵۵	۵	۰/۹۸	۰/۲۳	۰/۰۰	۱/۵۵	۲/۰۴۴۷
۲	تأثیر اجرای قوانین و مقررات بر پیشرفت انتشارات و کتابخانه‌ها	۴/۴۴	۵	۰/۷۸	۰/۱۸	۰/۰۰	۱/۴۴	۱/۸۳۴۲
۳	نبود قوانین و مقررات مورد نیاز برای به‌کارگیری نیروی متخصص در کتابخانه‌ها، شایسته‌سالاری و تأمین امنیت شغلی کتابداران	۴/۳۸	۵	۱/۰۳	۰/۲۴	۰/۰۰	۱/۳۸	۱/۹۰۴۵
۴	عدم ضمانت اجرایی برای اخذ مجوز نشر از وزارت ارشاد و اخذ فیا از کتابخانه ملی	۴/۳۳	۵	۰/۹۷	۰/۲۲	۰/۰۰	۱/۳۳	۱/۸۱۵۸
۵	اصلاح قوانین و مقررات برای انتخاب و خرید غیرمتمرکز بر اساس نیاز	۴/۳۳	۵	۰/۸۴	۰/۱۹	۰/۰۰	۱/۳۳	۱/۷۵۱۱
۶	ایجاد شبکه ملی کتابخانه‌ها، هماهنگی کتابخانه‌ها با همدیگر در هم‌پوشانی جامعه هدف	۴/۳۳	۵	۱/۱۳	۰/۲۶	۰/۰۰	۱/۳۳	۱/۸۹۹۰
۷	حمایت قانونی از مؤلفان و ناشران برای معافیت از پرداخت عوارض	۴/۲۷	۵	۱/۰۷	۰/۲۳	۰/۰۰	۱/۲۷	۱/۷۸۳۹
۸	عدم تعریف صحیح خدمات، ساختار و تشکیلات استاندارد کتابخانه‌ها در کشور با وجود کافی بودن ساختار و تشکیلات موجود	۴/۲۷	۵	۰/۹۵	۰/۲۲	۰/۰۰	۱/۲۷	۱/۷۵۴۳
۹	الزام قانونی برای تشکیل کتابخانه و مرکز اسناد و مدارک تخصصی برای هر سازمان	۴/۲۲	۵	۱/۰۰	۰/۲۳	۰/۰۰	۱/۲۲	۱/۷۲۱۱
۱۰	نیاز به قانون برای سامان‌دهی و انتشار اسناد و مدارک و حمایت از اسناد در کتابخانه‌ها	۴/۲۲	۵	۰/۸۷	۰/۲۰	۰/۰۰	۱/۲۲	۱/۶۵۸۹
۱۱	دسترسی‌پذیری اطلاعات، جریان اطلاعات و حقوق شخصی در حیطه شغلی	۴/۱۶	۵	۰/۹۲	۰/۲۱	۰/۰۰	۱/۱۶	۱/۶۲۵۹
۱۲	نبود راهبردی یکسان در کشور در خصوص انتشار کتاب	۴/۱۶	۵	۱/۰۹	۰/۲۵	۰/۰۰	۱/۱۶	۱/۷۱۲۸
۱۳	تعیین تکلیف قانونی در خصوص مجموعه‌سازی (مجموعه‌سازی به روش غیرحضور و برخط)	۴/۱۱	۵	۱/۲۳	۰/۲۹	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۷۲۳۵
۱۴	تأثیر مشاوره حقوقی در راستای اجرای وظایف محوله	۴/۱۱	۴	۰/۷۵	۰/۱۷	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۴۸۸۳
۱۵	تأثیر امور حقوقی بر انتشارات و کتابخانه‌ها	۴/۱۱	۴	۰/۶۷	۰/۱۵	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۴۴۷۵
۱۶	الزام قانونی مدیران به تخصیص کامل اعتبارات کتابخانه‌ها	۴/۱۱	۴	۰/۹۰	۰/۲۱	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۵۵۸۸
۱۷	توصیب قوانین و مقررات مورد نیاز	۴/۱۱	۴	۰/۸۳	۰/۱۹	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۵۲۵۰
۱۸	کمبود قوانین جهت واسپاری منابع از سوی ناشران	۴/۱۱	۵	۰/۹۶	۰/۲۲	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۵۹۰۲
۱۹	وجود قوانین و مقررات روزآمد	۴/۱۱	۵	۰/۹۶	۰/۲۲	۰/۰۰	۱/۱۱	۱/۵۹۰۲
۲۰	اطلاع از قوانین مربوط به حوزه کاری برای ناشران و کتابداران	۴/۰۵	۵	۰/۹۹	۰/۲۳	۰/۰۰	۱/۰۵	۱/۵۵۲۰
۲۱	تأمین امنیت شغلی توسط قوانین و مقررات	۴/۰۵	۴	۰/۸۰	۰/۱۸	۰/۰۰	۱/۰۵	۱/۴۵۴۶
۲۲	رعایت اجرای قوانین و قانون‌گرایی	۴/۰۰	۴	۰/۹۰	۰/۲۱	۰/۰۰	۱/۰۰	۱/۴۵۱۳
۲۳	وضعیت اطلاع‌رسانی تکالیف قانونی از سوی دستگاه‌های اجرایی به کارکنان	۴/۰۰	۵	۰/۹۷	۰/۲۳	۰/۰۰	۱/۰۰	۱/۴۸۲۴
۲۴	اطلاع کارکنان از وظایف و اختیارات خود در راستای اجرای وظایف محوله	۳/۹۴	۵	۱/۱۱	۰/۲۶	۰/۰۰	۰/۹۴	۱/۴۹۶۴
۲۵	توصیب قوانین و مقررات برای حمایت از تشکیل انجمن‌های حرفه‌ای کتابداری و کتابخانه‌ها	۳/۹۴	۴	۰/۹۹	۰/۲۳	۰/۰۰	۰/۹۴	۱/۴۴۰۹

مأخذ: همان.

چنانچه مشاهده می شود از میان عوامل، «خلأ قانونی برای ایجاد و تقویت کتابخانه های آموزشی در مدارس» با میانگین ۴/۵۵ به عنوان مهم ترین نیاز و خلأ قانونی شناخته شد. همچنین از میان عوامل بیست و پنجگانه، «تأثیر قوانین و مقررات بر پیشرفت انتشارات و کتابخانه ها» با میانگین ۴/۴۴ و «نبود قوانین و مقررات مورد نیاز برای به کارگیری نیروی متخصص در کتابخانه ها، شایسته سالاری و تأمین امنیت شغلی کتابداران» با میانگین ۴/۳۸ از مهم ترین نیازها شناسایی شدند.

پاسخ پرسش سوم: در این پژوهش پس از پیاده سازی مصاحبه ها با استفاده از روش تحلیل محتوا به صورت سطر به سطر بررسی، مفهوم پردازی و مقوله بندی شد. سپس براساس مشابهت، ارتباط مفهومی و ویژگی های مشترک بین شناسه های باز، مفاهیم و مقوله ها (طبقه ای از مفاهیم) مشخص شد (جدول ۴).

جدول ۴. شناسه گذاری مقوله محوری مربوط به خلأهای قانونی کتابخانه ها و انتشارات

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
۱. حمایت های قانونی از ناشران و کتاب فروشان	ناشران	نیازهای قانونی انتشارات
۲. نظارت بر اجرای قوانین حوزه معافیت های ناشران		
۳. قوانین مورد نیاز برای عدم پرداخت عوارض		
۴. نبود راهبردی یکسان در انتشارات		
۵. پراکندگی قوانین حمایت از ناشران در قوانین مختلف		
۶. جلوگیری از اشتغال به سایر مشاغل توسط ناشران		
۷. تفویض اختیارات مکفی به دفاتر استانی وزارت ارشاد		
۸. انتزاع وظایف و اختیارات حوزه صنعت چاپ از وزارت ارشاد و واگذاری به وزارت صنعت، معدن و تجارت		
۹. توقف برگزاری نمایشگاه سالیانه کتاب		
۱۰. تصویب قانون حمایت از مالکیت صنعتی و مالکیت معنوی به صورت جداگانه		
۱۱. نظارت بر انتشارات دولتی		
۱۲. رعایت قوانین و مقررات مربوط به نشر توسط ناشران دولتی		
۱۳. نظام مند شدن واردات کاغذ و جلوگیری از دخالت سایر دستگاه های غیرمستول		

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
۱۴. الزام ناشران به دریافت فیپا	نشر	نظارت‌های قانونی کتابخانه‌ها
۱۵. قانون مورد نیاز برای اجرای واسپاری منابع		
۱۶. تصویب ضوابط و سیاست‌های نشر کتاب از سوی مجلس به جای شورای عالی انقلاب فرهنگی		
۱۷. رعایت قانون ثابت قیمت کتاب		
۱۸. نظارت کافی بر نشر دیجیتال و فضای مجازی		
۱۹. تفکیک وظایف هریک از دستگاه‌ها در خصوص رسانه‌های دیجیتالی	مؤلفان	
۲۰. تصویب قانون حمایت از مالکیت فکری		
۲۱. ایجاد شبکه ملی کتابخانه‌ها	راهبرد کلان	
۲۲. تصریح حمایت‌های قانونی از کتابخانه‌ها در اسناد بالادستی		
۲۳. تشکیل شورای عالی کتابخانه‌های کشور		
۲۴. تعارضات بین مصوبات مجلس و شورای عالی انقلاب فرهنگی	ساختار و تشکیلات	
۲۵. عدم قانون لازم برای ساختار استاندارد کتابخانه‌ها		
۲۶. قوانین حمایتی انجمن‌های حرفه‌ای کتابداری		
۲۷. ایجاد و تقویت کتابخانه‌های آموزشگاهی در مدارس	کتابداران	
۲۸. حقوق شخصی در حیطه شغلی		
۲۹. استخدام و به‌کارگیری دانش‌آموختگان کتابداری		
۳۰. استفاده از متخصصان کتابداری در کتابخانه‌ها		
۳۱. شایسته‌سالاری و تأمین امنیت شغلی	کتابخانه‌های عمومی	
۳۲. عدم تخصیص کامل نیم درصد قانونی توسط شهرداری‌ها		
۳۳. الزام دستگاه‌های اجرایی به اخذ مجوز از هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور		
۳۴. عضویت رئیس نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در هیئت امنای کتابخانه‌ها		
۳۵. شبکه ملی کتابخانه‌ها برای سیاستگذاری بین کتابخانه‌ها		
۳۶. اختصاص بودجه کافی به کتابخانه‌های عمومی در قانون بودجه سالیانه		
۳۷. اصلاح قانون مدیریت خدمات کشوری به منظور ارائه خدمت در ساعات غیراداری		
۳۸. تصویب و اجرای قانون حق امانت عمومی	کتابخانه‌های آموزشی	
۳۹. تأسیس کتابخانه مرکزی آموزشگاهی		
۴۰. تدوین آیین‌نامه مستقل		
۴۱. اختصاص بودجه کافی	کتابخانه‌های دانشگاهی	
۴۲. تعریف دقیق رسالت‌ها، مسئولیت‌ها و وظایف کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌ها		
۴۳. ارتباط سازمانی و نظام‌مند کتابخانه مرکزی با کتابخانه‌های دانشکده‌ها		
۴۴. گسترش خدمات امانت کتابخانه‌ای		
۴۵. ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی (ناشران، انجمن‌های حرفه‌ای، کارگزاران اطلاعاتی، تولیدکنندگان پایگاه‌های اطلاعاتی و ...)		

مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم	
امور قضایی و جزایی	منابع و اعتبارات	۴۶. الزام قانونی مدیران به تخصیص اعتبارات	
	مجموعه سازی	۴۷. اصلاح قوانین برای خرید غیرمتمرکز	
		۴۸. تکلیف قانونی خریدهای غیرحضوری و آنلاین	
	امور قضایی و جزایی		۴۹. مشخص شدن کامل موضوع «حدود مبانی اسلام» در قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
			۵۰. اجرای کامل اصل (۲۴) قانون اساسی و رسیدگی به شکایات احتمالی
			۵۱. شفافیت وظایف و مسئولیت‌های هریک از دستگاه‌های نظارتی
۵۲. صدور مجوز کتاب‌فروشی توسط اتحادیه ناشران و کتاب‌فروشان			

مأخذ: همان.

چنانچه مشاهده می‌شود از تعداد ۸۶ کد باز اولیه، تعداد ۵۲ مفهوم تشکیل شده است. براساس تحلیل داده‌های کیفی، مرحله شناسه‌گذاری محوری تکمیل شد که طبق آن، خط ارتباطی میان مقوله‌های پژوهش شامل شرایط علی، مقوله محوری، شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها مشخص شد. فرایند مدیریت داده‌ها و تکامل الگو در مراحل کدگذاری در شکل ۳ ارائه شده است.

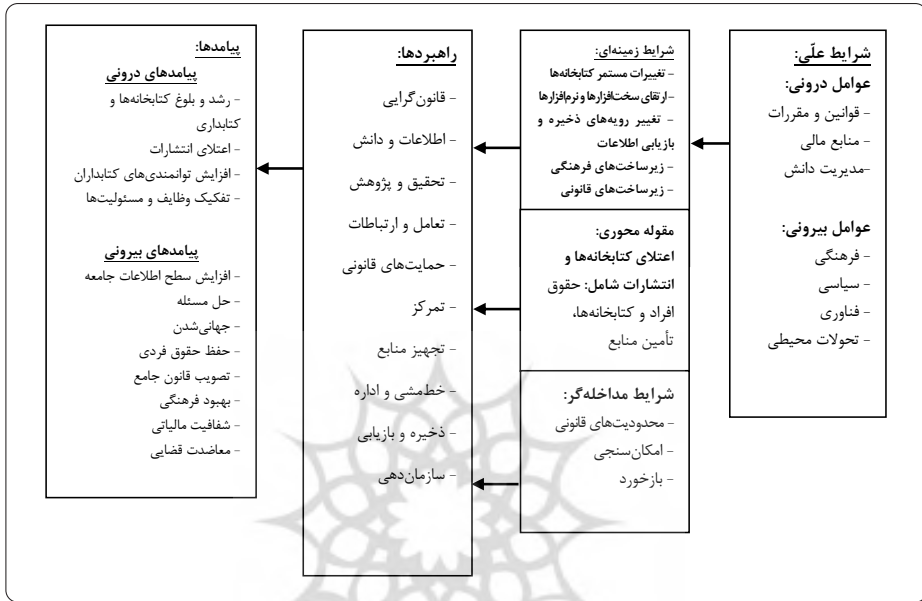
شکل ۳. فرایند مدیریت داده‌ها و تکامل الگو در مرحله شناسه‌گذاری

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

شکل ۴ الگوی کدگذاری محوری پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۴. الگوی کدگذاری محوری لایحه حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها

مأخذ: همان.

۱-۷. گزاره‌های حکمی (قضایای) پژوهش

گزاره‌های حکمی یا قضایای پژوهش که به روابط درونی مقوله‌ها اشاره دارد، محصول شناسه‌گذاری انتخابی قلمداد می‌شود (هادوی نژاد و همکاران، ۱۳۸۹: ۸۸). به عبارت دیگر، قضایای نظری همان قضایای فرضیه‌هایی است که روابط بین مقوله‌ها را با پدیده محوری بیان می‌کند (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۸۹). برپایه عوامل شناسه‌گذاری محوری این پژوهش، قضایای زیر به دست می‌آید:

قضیه ۱. عوامل مؤثر بر لایحه حمایت از کتابخانه‌ها و انتشارات شامل عوامل درونی (قوانین و مقررات، منابع مالی و مدیریت دانش) و بیرونی (فرهنگی، سیاسی، فناوری و تحولات محیطی) است.

قضیه ۲. راهبردهای قانون‌گرایی، اطلاعات و دانش، تحقیق و پژوهش، تعامل و ارتباطات، حمایت‌های قانونی، تمرکز، تجهیز منابع، خط‌مشی و اداره، ذخیره و بازیابی و سازمان‌دهی راهبردهایی برای نوآوری در امور قانونی کتابخانه‌ها و انتشارات هستند که به ایجاد پیامدهایی برای نوآوری باز منجر خواهند شد.

قضیه ۳. تغییرات مستمر کتابداری و کتابخانه‌ها، ارتقای شبکه فناوری (سخت‌افزار، نرم‌افزار و شبکه)، تغییر رویه‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات، زیرساخت‌های فرهنگی و زیرساخت‌های قانونی، زمینه و بستری خاص را برای تحقق پیشنهادهای قانونی انتشارات و کتابخانه‌ها فراهم می‌آورد.

قضیه ۴. شرایط مداخله‌گر از طریق چالش‌های قانونی، امکان‌سنجی و بازخورد، بستری عام را برای تحقق پیشنهادهای قانونی انتشارات و کتابخانه‌ها فراهم می‌آورد.

قضیه ۵. راهبردها تأثیراتی که از شرایط مداخله‌گر، زمینه‌ای و مقوله محوری می‌پذیرد، پیامدهای درونی (رشد و بلوغ کتابخانه‌ها و کتابداری، اعتلای انتشارات، افزایش توانمندی‌های کتابداران، تفکیک وظایف و مسئولیت‌ها) و بیرونی (افزایش سطح اطلاعات جامعه، حل مسئله، جهانی‌شدن، حفظ حقوق فردی و اجتماعی، تصویب قانون جامع، بهبود فرهنگی، شفافیت مالی و مالیاتی و معاضدت قضایی) را در پی خواهد داشت.

۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های تحقیق، مدل‌گذاری محوری لایحه حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها و گزاره‌های حکمی (قضایای) پژوهش مشخص شد و لایحه پیشنهادی حمایت از انتشارات و کتابخانه‌ها به نگارش درآمده است. در این لایحه که مشتمل بر ۱۹ ماده است، متناظر با هریک از نیازمندی‌ها و خلأهای قانونی شناسایی شده، ماده مرتبط قانونی پیشنهاد شده است.

لایحه پیشنهادی به اختصار:

در ماده (۱) لایحه پیشنهادی عبارات اختصاری به‌کاررفته تعریف شده، در ماده (۲) این لایحه دستگاه‌های مشمول مشخص و در ماده (۳) آن پیشنهاد شده است شورای عالی کتابخانه‌های کشور با هدف سیاست‌گذاری و تدوین راهبردهای ملی در توسعه، تعالی

و فعالیت‌های منسجم و همسوی کتابخانه‌ها و مرکز اطلاع‌رسانی و تدوین برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت برای ارتقای سطح خدمات اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های کشور تشکیل شود. در ماده (۴)، شورای عالی اطلاع‌رسانی مکلف شده است شبکه ملی کتابخانه‌ها و اطلاعات را تهیه و راه‌اندازی کند و در ماده (۵)، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مکلف شده در ابتدای هر سال بودجه کتابخانه مرکزی و کتابخانه‌های دانشگاهی زیرمجموعه دانشگاه را به تفکیک تعیین و ابلاغ کند. هزینه‌کرد این اعتبارات در غیر از کتابخانه دانشگاه ممنوع خواهد بود. براساس ماده (۶) پیشنهادی، همه ناشران مکلف شده‌اند فی‌ما را از سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران اخذ و در صفحه شناسنامه کتاب درج کنند. پیشنهاد شده آیین‌نامه اجرایی این ماده را سازمان تهیه و به تصویب هیئت وزیران برساند. به‌منظور تأمین اعتبارات کتابخانه‌های عمومی، در ماده (۷) این لایحه پیشنهاد شده عبارت الزام‌آوری به ماده (۶) قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور مصوب ۱۳۸۲/۱۲/۱۷ الحاق شود. همچنین در ماده (۱۰) لایحه، پیشنهاد شده است با الحاق یک بند به ماده (۸) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، متناسب با نیاز کتابخانه‌ها و سقف بودجه سالیانه کل کشور و جدول درآمد و مصرف یارانه‌ها، اعتبار مورد نیاز به کتابخانه‌های عمومی اختصاص یابد. در ماده (۱۱) تکلیف دولت به اجرای حق امانت عمومی (قانونی که اجازه می‌دهد نویسندگان و سایر صاحبان کتاب همانند ناشران حق دریافت پول از دولت برای جبران خسارات آزاد کتاب‌های خود را از طریق کتابخانه‌های دولتی و دیگر کتاب‌ها تأمین کنند) پیشنهاد شده است. ارائه کتاب به قیمت مندرج در کتاب و اعطای تخفیف به کتاب‌های دانشگاهی و آموزشی تابع مقررات مندرج در ماده (۱۴) لایحه خواهد بود و در ماده (۱۵) پیشنهاد شده است، هزینه ارسال کتاب و نشریات با نازل‌ترین تعرفه‌ها محاسبه شود. در ماده (۱۶) ایجاد و فعالیت هر واحد فرهنگی دیجیتال و انتشار هر رسانه دیجیتال منوط به اخذ مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی خواهد بود و ماده (۱۷) درخصوص استخدام نیروی انسانی برای انجام امور کتابخانه‌ها، براساس تخصص و گرایش خاص علم کتابداری و اطلاع‌رسانی انجام شود. در ماده (۱۸) پیشنهاد شده نظارت بر چاپخانه‌ها و مؤسسه‌های تکثیر و وابسته به صنعت چاپ از اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد

اسلامی منتزع و به وزارت صنعت، معدن و تجارت واگذار شود. در ماده پایانی لایحه، پیشنهاد شده است ۲۲ عنوان قوانینی که قبلاً به صورت صریح و یا ضمنی نسخ شده‌اند، نسخ شوند.

پیشنهاد شده است در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت (افق ۱۴۴۴) مواد قانونی مورد نیاز لحاظ و با رصد طرح‌ها و لوایح مطرح در مجلس به صورت مستمر با اصلاح مواد مندرج، نگرشی نوین به قانونگذاری در موضوع پدید آید. ارتباط مستمر با مراجع ذی صلاح قانونگذار مورد تأکید قرار گرفته و همچنین پیشنهاد شده است در همه مقاطع تحصیلی رشته دانشگاهی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، حداقل سه واحد درسی مبانی علم حقوق و در هریک از گرایش‌های مرتبط، حداقل سه واحد حقوق مترتب بر موضوع گرایش لحاظ شود.

منابع و مأخذ

۱. آقای طوق، مسلم (۱۳۹۶). «نگاهی مفهوم‌شناختی به تدوین قوانین و تمییز آن از تنقیح»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۷، ش ۱.
۲. استراوس، آنسلم و جولیت کوربین (۱۳۸۵). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها، ترجمه بیوک محمدی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۳. اسلامی پناه، علی (بی‌تا). اصول و ضوابط تنقیح قوانین، تهران، معاونت قوانین مجلس شورای اسلامی.
۴. الموتیان، ابوالفضل (۱۳۸۹). مقدمه‌ای بر اصول و قواعد تنقیح قوانین (مصاحبه با اساتید و صاحب‌نظران)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۵. امامی، سیدحسین (۱۳۷۶). حقوق مدنی، جلد دوم، تهران، انتشارات اسلامی.
۶. انصاری، باقر (۱۳۸۶). «تنقیح قوانین و مقررات: تدبیری برای مبارزه با ابهام حقوقی»، فصلنامه اطلاع‌رسانی حقوقی، ش ۲.
۷. بازرگان، عباس (۱۳۸۸). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری، تهران، انتشارات دیدار.
۸. بنی‌عامریان، زهره (۱۳۹۴). «اصول و قواعد حاکم بر تنقیح قوانین و مقررات در نظام حقوقی ایران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
۹. بیگ‌زاده، صفر (۱۳۸۲). «تدوین و گردآوری علمی قوانین»، فصلنامه مجلس و پژوهش، ش ۳۸.
۱۰. پایگاه برخط روزنامه رسمی کشور. www.rrk.ir
۱۱. پایگاه برخط قوانین و مقررات معاونت حقوقی ریاست جمهوری. www.dotic.ir
۱۲. پایگاه قوانین و مقررات برخط مرکز پژوهش‌های مجلس. www.rcmajlis.ir
۱۳. تقدیسیان، سعید (۱۳۸۶). «روش‌ها و آثار تنقیح قوانین و مقررات»، همایش علمی تنقیح قوانین و مقررات، انتشارات ریاست جمهوری.
۱۴. جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۷۴). ترمینولوژی حقوقی، تهران، انتشارات گنج دانش.
۱۵. جلالی، رضا (۱۳۸۷). راهنمای تحلیل نیاز قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۶. جهانشاهی، میثم (۱۳۸۹). «بی‌تفاوتی سازمانی: بررسی نشانه‌ها، علل و پیامدها به روش گراند تئوری»، هشتمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، تهران، گروه پژوهشی آریانا.

۱۷. خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۸). «سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری»، ابلاغ شده در تاریخ ۱۳۹۸/۷/۶.
<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=43578>

۱۸. خسروآبادی، امه لیلی (۱۳۹۴). «بررسی تدوین و تنقیح قوانین در صنعت نفت و گاز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

۱۹. دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۴). «تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیاد»، فصلنامه دانش‌ور رفتار، ش ۱۱.

۲۰. دانایی‌فرد، حسن و سیدمجتبی امامی (۱۳۸۶). «تأملی بر نظریه‌پردازی داده‌بنیاد: استراتژی‌های پژوهش کیفی»، فصلنامه اندیشه مدیریت، ش ۲.

۲۱. رخشنده‌رو، علیرضا (۱۳۸۶). «تاریخچه تصویب قوانین، لزوم تنقیح آنها، مشکلات و راهکارها»، همایش یک‌صدمین سال قانونگذاری (مجموعه مقالات)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۲۲. سلطانی، سیدناصر (۱۳۸۷). آیا می‌توان تدوین و تنقیح قوانین را تعریف کرد؟، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۲۳. _____ (۱۳۹۳). «علل نافرجامی تدوین و تنقیح قوانین در ایران»، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال شانزدهم، ش ۴۵.

۲۴. شفیعی، حمیدرضا (۱۳۸۶). «تأملی بر تنقیح و تدوین قوانین و مقررات در ایران؛ گذشته، حال و آینده»، فصلنامه اطلاع‌رسانی حقوقی، ش ۱۱.

۲۵. صفایی، سیدحسین (۱۳۸۶). مبانی نظری، ضرورت و اهداف تدوین و تنقیح قوانین و مقررات، انتشارات ریاست جمهوری.

۲۶. عباس‌پور، عباس، محمدمجتبی‌زاده، حسن ملکی و مقصود فرستخواه (۱۳۹۵). «نظریه‌پردازی راجع به الگوی مطلوب اعتبارسنجی نظام آموزش عالی ایران به شیوه نظریه زمینه‌ای»، پژوهش‌های رهبری و مدیریت آموزشی، ش ۹.

۲۷. عمیدزنجانی، عباسعلی (۱۳۸۶). «تدوین شناسنامه قوانین به منظور رشد کیفی قانونگذاری»، فصلنامه حقوقی گواه، ش ۱۰.

۲۸. فتاحی، رحمت‌الله، رضا رجبعلی بگلو و سمیه سادات آخشیک (۱۳۹۳). گذری و نظری برگزیده، حال و آینده کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: نگاهی به شکل‌گیری، دستاوردها و چالش‌های توسعه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، شیراز، نامه پارسی.

۲۹. فراهانی، محمدصادق (۱۳۹۶). *آشنایی با مفاهیم حقوق عمومی: بررسی مفهوم تنقیح*، تهران، پژوهشکده شورای نگهبان.
۳۰. قربانی، موسی (۱۳۸۶). «سخنرانی در همایش یک‌صدمین سال قانونگذاری»، مجموعه مقالات یک‌صدمین سال قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۳۱. قره‌باغی، محسن و حبیب‌الله شاملو (۱۳۸۶). «تنقیح قوانین و راهکار اجرایی آن»، مجموعه مقالات همایش یک‌صدمین سال قانونگذاری، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۳۲. کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۲). *مقدمه علم حقوق*، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۳۳. کرسول، جولیت (۱۳۹۴). *بپوش کیفیت و طرح پژوهش، انتخاب از میان پنج رویکرد روایت‌پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده‌بنیاد، قوم‌نگاری (مطالعه موردی)*، ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسن کاظمی، تهران، انتشارات صفار.
۳۴. مجلس شورای اسلامی (۱۳۸۹). *اهداف، سیاست‌ها و روش‌های تنقیح قوانین*، شورای راهبردی تنقیح قوانین، معاونت قوانین.
۳۵. محب‌زادگان، یوسف، محمدحسن پرداختچی، محمد قهرمانی و مسعود فراستخوان (۱۳۹۲). «تدوین الگویی برای بالندگی اعضای هیئت علمی با رویکرد مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد»، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۷۰.
۳۶. منتظری، محمد (۱۳۹۰). «طراحی مدلی برای ارتقای انگیزه خدمت عمومی مدیران در ایران»، پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی.
۳۷. موسوی، سیدفضل‌الله (۱۳۸۶). «چرایی تصویب یک قانون و زمان مناسب آن»، همایش یک‌صدمین سال قانونگذاری (مجموعه مقالات)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۳۸. میرزایی، اقبالعلی (۱۳۹۴). «مفهوم و صورت‌های نسخ قانون»، مجله حقوقی دادگستری، ش ۹۰.
۳۹. نبی‌لو، حسین (۱۳۸۶). «تورم قوانین و تنقیح قوانین و مقررات: ملاحظات در خصوص طرح تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور»، فصلنامه اطلاع‌رسانی حقوقی، ش ۱۱.
۴۰. هادوی‌نژاد، مصطفی، حسن دانایی‌فرد، عادل آذر و احمد خانف‌الهی (۱۳۸۹). «کاوش فرایند رفتارهای منافقانه در ارتباطات بین‌فردی در سازمان با استفاده از نظریه داده‌بنیاد»، فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی، ش ۱.

41. Creswell, J. (2012). *Educational Research: Planning, Conducting and: Evaluating Quantitative and Qualitative Research*, Britain, Oxford University Press.
42. Emon, Anver M. (2016). "Codification and Islamic Law: The Ideology Behind a Tragic Narrative", *Middle East Law and Governance* 8. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2879001>
43. Fernández, W. D. (2007). "Using the Glaserian Approach in Grounded Studies of Emerging Business Practices", *Electronic Journal of Business Research Methods*, Vol. 2, Issue. 2.
44. Gall, M., J. Gall and W. Borg (2003). *Educational Research: An Introduction*, New York, Pearson Education.
45. Gardner, Frank M. (1971). *Public Library Legislation: A Comparative Study*, Paris, UNESCO.
46. Glaser, B. G. (2002). "Conceptualization: On Theory and Theorizing Using Grounded Theory", *International Journal of Qualitative Methods*, Issue. 12.
47. Halpérin, Jean-Louis (2018). *The Age of Codification and Legal Modernization in Private Law*, The Oxford Handbook of European Legal History.
48. Kasemets, Aare (2001). "Impact Assessment of Legislation for Parliament and Civil Society: A Comparative Study", Tallinn, ECPRD Seminar.
49. Mansorian, Yazdan (2005). "That is the use of Grounded Theory (Persian)", Paper Presented at: Conference Supplement, Science and Information and Intelligence Community, Iran, Isfahan.
50. Philippe, Malaurie (1997). "Peut – on Définir la Codification? Elements Comments et Elements Divers", *Revue Francaise de Administration Publique*, No. 82.
51. Rémy, Philippe (1997). "La Recodification Civil", *Droits*, No. 26.
52. Strauss, A. and J. Corbin (2012). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, California, Sage Publication,

53. Tallon, Denis (1998). "La Codification Dans le Système de Common Law", *Droits*, No. 27.
54. Wood, Roderick J. (2016). "The Codification of Commercial Law", *Saskatchewan Law Review*, Vol. 79. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2899012>
55. Xu, Qingkun (2017). "The Codification of Conflicts Law in China: A Long Way to Gom", *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 65, Issue. 4.

